

373.31(082)

П78

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету

Випуск 2

Кривий Ріг
2003

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.

2. Педагогічна майстерність. /За ред. академіка АПН України Зязюна І. А. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.

Твори В.О.Сухомлинського подаються за виданням: Вибрані твори в 5-ти томах. – К.: Рад.шк., 1976, 1977.

3, 9, 11. Народження громадянина. Т. 3. – К.: Рад. шк., 1977. – 670 с.

4, 12, 13. Розмова з молодим директором школи. Т. 4.

5, 6, 7, 13, 15. Методика виховання колективу. Т. 1. – К.: Рад. шк., 1976. – 654 с.

8. Серце віддаю дітям. Т. 3. – К.: Рад. шк., 1977. – 670 с.

10. Сто порад учителеві. Т. 2. – К.: Рад. шк., 1976. – 670 с.

14. Павліська середня школа. Т. 4. – К.: Рад. шк., 1997. – 638 с.

Любар О.О.

УКРАЇНСЬКА ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ІННОВАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

В исследовании обосновывается роль украинской педагогической культуры как инновация в современной школе. Рассматриваются возможности творческого использования педагогического наследия в обновлении содержания образования.

Ключевые слова: педагогические инновации, педагогическая культура, обновление содержания образования, педагогическое творчество, содержательный модуль.

In the research the role of Ukrainian pedagogical culture as an innovation in modern school is stated. The opportunities of creative usage of pedagogical heritage context are analyzed.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. окреслила стратегічні напрями освітянської галузі, як єдиної, цілісної безперервної системи, яка віднесена до сфери загальнонаціональних пріоритетів. Визначені орієнтири і шляхи формування освіченої, вихованої, фізично і духовно здорової української нації. Реформою передбачається докорінна зміна мети, змісту, структури і тривалості освіти, яка має сприяти розвитку здібностей, обдарувань кожної дитини, фізичного, психічного й емоційного благополуччя школярів [1].

Оновлення змісту освіти передбачається впровадженням нового покоління навчальних програм, підручників і посібників, дидактичних матеріалів тощо. Вони мають забезпечити міжпредметні, міжнаукові зв'язки, науковість, доступність, наступність, українознавчий і прикладний характер навчання.

Зміст шкільної освіти має бути таким, щоб випускник 12-річної школи відчув себе свідомим громадянином України, міг цілеспрямовано використати свій інтелект і духовність у професійному й особистому житті, в інтересах суспільства і держави [2]. Цьому має сприяти впровадження педагогічних технологій і серед них педагогічних інновацій.

Метою нашого дослідження є надання допомоги майбутнім учителям усвідомити педагогічні надбання українського народу і на цій основі сприяти формуванню їхньої педагогічної культури, науково-педагогічного мислення, національної свідомості, виробленню творчого підходу до використання історико-педагогічного матеріалу в практичній діяльності.

Відомо, що інноваціями є нововведення в певній галузі, які ґрунтуються на використанні досягнень науки і передового досвіду. Використання цих нововведень передбачає творчу діяльність виконавців, яка стосується не тільки впровадження нововведень, а й зміни способів діяльності, мислення тощо. Це в першу чергу торкається інновацій в галузі освіти, педагогічної діяльності.

Є думки, що інноваціями вважаються сучасні нові напрями у педагогічній теорії й практиці, які народжені

сучасним поколінням науковців і вчителів. І дійсно, сьогодні напрацьовано чимало сучасних педагогічних інновацій у змісті освіти, виховання, управлінській діяльності тощо. Більшість із них сформувалася під впливом ідей українських і зарубіжних педагогів-просвітителів, досвіду освітніх закладів і втілюються у сучасній школі (розвивальне навчання, модульно-рейтингова система навчання, семестрово-блочно-залікова система навчання, модульно безперервного навчання, виховання та розвитку, крок за кроком тощо).

Проте багато педагогічних ідей і знахідок попередніх поколінь українських просвітителів, педагогів ще не стали надбанням сучасного покоління вчителів і науковців. Це пояснюється тим, що в Російській та Австро-Угорській імперіях, Радянському Союзі в педагогічних навчальних закладах історія педагогічної думки й освіти України не вивчалася, більшість праць українських вчених була забороненою. То ж випускники не були обізнані з досвідом діяльності рідної школи, із педагогічними поглядами визначних просвітителів і педагогів, а саме: П.Куліша, М.Костомарова, М.Драгоманова, Б.Грінченка, М.Грушевського. І.Огієнка, І.Стешенка, С.Русової, Г.Ващенко, А.Волошина та багатьох інших. Це в свою чергу негативно позначилося на професійній підготовці українського вчителя, який не усвідомлює педагогічних здобутків своєї нації, і вимушений звертатися до зарубіжних джерел, забуваючи застереження К.Д.Ушинського про те, що „не можна виховуватись за чужою педагогічною системою, яка б вона не була струнка і добре обдумана” [3; 187].

Те, що педагогічні знахідки українських вчених і вчителів слабо впроваджуються у навчальний процес у наші дні, можна спостерігати на прикладі творчості В.О.Сухомлинського. Навчання в „зелених класах”, складання книжок-картинок про природу, подорожі у природу, проведення уроків мислення, використання і розв’язування задач із живого задачника, створення кімнат казок, острівків чудес, куточків краси, мрії, використання в духовному житті пісні, книжки, проведення свят Матері, Троянд, польових квітів, праця в Саду Матері,

написання дітьми оповідань, казок, прищеплення дітям азбуки морального виховання, організація і проведення батьківської школи тощо, ці та інші нестандартні форми роботи при творчому переосмисленні сприяють розумовому розвитку дітей, засвоєнню духовних цінностей свого народу. Проте не всі вони мають місце в діяльності сучасного вчителя. І це тоді, коли педагогічна творчість В.О.Сухомлинського вивчається у педагогічних навчальних закладах, його твори друкуються великими тиражами. То як же можуть використовуватися педагогічні ідеї педагогів і просвітителів, творчість яких довготривало замовчувалася?

Не враховується сьогодні педагогічна думка провідних українських вчених щодо вивчення рідної та іноземної мов. Значний відсоток українських дітей продовжують навчання у російськомовних школах, що позначається на їхньому духовному розвитку, суперечить характеру особистості. Зрозуміло, що з розвитком перспективних довготривалих зв'язків із зарубіжжям, європейською орієнтацією України, вивчення іноземних мов треба поставити так, щоб учні засвоїли їх на рівні практичного використання.

Але як бути із застереженням К.Д.Ушинського про те, що іноземну мову слід розпочинати тільки тоді, коли „рідна мова пустила глибоке коріння у духовну природу дитини” [3; 132, 133].

То як же можна починати вивчати іноземну мову з другого класу, коли діти недостатньо оволоділи рідною, державною мовою?

Тут бачиться два виходи. Педагоги різних поколінь пропонують посилити навчання дітей рідної мови у сім'ї, дошкільних закладах, а початкова школа має стати, перш за все, школою рідної мови, як це пропонував ще Я.А.Коменський, або ж у зросійщених регіонах вивчення іноземної мови починати дещо пізніше, після опанування рідною, державною.

Подібних ігнорувань ідей і думок українських педагогів та досвіду вітчизняної школи дуже багато. Для кожного періоду розвитку нашої системи освіти властива подвижницька

діяльність наших просвітителів, педагогів, учителів, які дбали про те, аби сприяти наступним поколінням освітян вести молоде покоління по шляху розвитку їх інтелекту, духовності, тіловиховання. Значна частина їхніх ідей, теорій, думок, методик, застережень, порад, рекомендацій, знахідок в галузі методики навчання, виховання є значимими і сьогодні. Проте всі вони вимагають переосмислення, творчого підходу до використання. Прикладом такого ставлення до досвіду минулого є діяльність В.О.Сухомлинського з прилучення дітей молодшого шкільного віку в Павлиській середній школі до написання казок, які ввійшли в історію педагогічної культури під назвою „Павлиські казки”. Прообразом такої роботи була діяльність Л.М.Толстого у Яснополянській школі, коли діти писали оповідання („Яснополянські оповідання”). У наші дні старший вчитель-методист спеціалізованої середньої школи № 4 м. Кривого Рогу, відмінник народної освіти В.І.Сенчина, розкриваючи учням другого класу красу рідної мови і Батьківщини, запропонувала їм висловити своє ставлення до рідного краю художнім словом у формі дитячих віршиків. І хоч ці перші поетичні твори дітей є недосконалыми, але стільки в них щирості, благоговіння, любові до рідної землі, України! У віршику учениці 2-го класу Каті П. передається це почуття:

*Люблю своє місто чудове,
За щедрість своїх земляків,
І працю невтомну щоденну
Будівників, заводчан, гірників.*

*Я вчуся у школі, щоб стати
Такою, як і мої земляки,
Щоб місто ставало ще кращим,
Щоб люди щасливі були.*

Таким чином, ідея Л.М.Толстого про використання рідного слова і творчої думки, у поєднанні з емоційним наповненням процесу сприймання природи і життя втілилися у

нові творчі знахідки педагогів наступних поколінь, що є показником живучості педагогічних ідей, думок, поглядів тощо.

Надбання вітчизняного шкільництва і педагогічної думки нами подаються системою, дидактичними одиницями, кожна з яких є відносно самостійним змістовим модулем і несе логічні, конкретно-змістові визначення. Вони (надбання) розміщені у хронологічному порядку за змістовими модулями, якими є:

- Писемні пам'ятки про освіту за дохристиянської доби.
- Освіта і зародження педагогічної думки в Київській Русі.
- Освітній рух в Україні литовсько-польської доби.
- Освіта і педагогічна думка в козацько-гетьманській республіці.
- Освіта і педагогіка в період українського національного відродження.
- Школа і педагогічна творчість українських просвітителів другої половини ХІХ ст.
- Освітній рух за часів національно-визвольних змагань українського народу.
- Освітньо-педагогічні перетворення в УРСР.
- Радянська школа і педагогіка у другій половині ХХ ст.
- Українська школа і освіта поза межами України.
- Школа і педагогіка в незалежній українській державі.

Висвітленню педагогічних ідей, теорій, систем, методик, думок, знахідок тощо відповідно визначених змістових модулів присвячений навчальний посібник „Історія української школи і педагогіки”, авт. О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко [4].

Цьому ж завданню відповідає „Історія української школи і педагогіки. Хрестоматія” – К.: Т-во „Знання. – 746 с., за редакцією академіка АПН України, академіка НАН України В.Г.Кременя [5].

Працюючи з цими навчальними посібниками, майбутній учитель оволодіває кращими здобутками української педагогіки,

вміннями застосовувати їх у сучасній школі, здійснює пошукову діяльність, розвиває свій творчий потенціал [6].

Вивчення можливостей освітньо-виховного потенціалу надбань української педагогіки щойно розпочалося. На черзі нові дослідження ролі автентичної педагогічної думки в подальшому розвитку українського шкільництва, освіти і виховання сучасного покоління юних українців.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХХІ ст. //Освіта України. – 2001. - № 29. – 18 листопада.
2. К р е м е н ь В. Г. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у ХХІ столітті //Вища школа. – 2003. - № 4-5.
3. У ш и н с ь к и й К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Т. 1. – К.: Рад. шк., 1982.
4. Історія української школи і педагогіки: Навч. посібник. – К.: Т-во „Знання”, 2003. – 450 с.
5. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія /Упоряд. О.О.Любар. – К.: Т-во „Знання”. – 746 с.
6. Л ю б а р О. О. Опанування майбутніми вчителями української педагогічної культури //Вища школа. - 2003. - № 4-5.

Останчук О.Є.

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД

В статтє исследуются особенности применения синергетического подхода в процессе построения педагогических систем, раскрывается специфика деятельности учителя в условиях инновационного развития общества.

Ключевые слова: синергетический подход, система деятельности учителя, принцип диалогового взаимодействия.